

ერთი სადილი შერიფ-ბეგთან

1878 წელი

წარსულს კვირაში ახალციხიდან ჩამოვიდა ჩვენს ქალაქში ახლად ჩვენკენ გადმოსული აჭარელი შერიფ-ბეგი ხიმშიაშვილი. მე ძალიან გულით მინდოდა იმის ნახვა; მინდოდა გამომეკითხნა რამეთვითონ იმის თავ-გადასავალზე და უფრო აჭარისა და საზოგადოთ ოსმალეთის საქართველოს ქართველებზედ. მინდოდა, მაგრამ, მართალი გითხრათ, პირდაპირ მისვლა იმასთან მე, როგორც უცნობ კაცს, როგორღაც მეთაკილებოდა; სასიამოვნო არ არის მართო იმისთვის მიხვიდე კაცი უცნობ ვისმესთან, რომ მაიმუნვით გასინჯო, თითქო ჩვენება ჩამოართვა, რამდენსამე კითხვაზე პასუხი მიიღო და მერე წამოხვიდე.

ამ გვარს შემთხვევაში, ამისთანა დაუპატიჟებელ სტუმართან კაცი თავისდღეში გულ-ღიათ და დაურიდებლად არ გეტყვის არაფერს, რაც გულზედ აწევს და რასაც ჰფიქრობს. სულ სხვა არის, როდესაც ამისთანა «საინტერესო კაცს» ვინმე ნაცნობთან თითქო შემთხვევით შეხვდები, გაეცნობი და დაუწყებ მასლაათს. მაშინ ის აღარ მოგერიდება, პირდაპირ იტყვის, რისიც თქმა უნდა და რასაც ჰკითხავ, რადგან იცის, რომ საზოგადო «კეთილ» ნაცნობებთან იმყოფება. ამისთანა შეხვედრას ვეძებდი მე შერიფ-ბეგთან და მალე ამისრულდა ნატვრა. გასულ ორშაბათს, 19 ივნისს, ის და უფ. მიხეილ მეფისოვი უფ. სტ. მელიქიშვილთან იყვნენ სადილად მიწვეულნი. სხვათა შორის, მეც არ გაუშვი, რასაკვირველია, შემთხვევა, რომ ამ სადილზე დავსწრებულიყავ და მენახა, გამეცნი შერიფ-ბეგი და აგრეთვე არტაანის მაზრის ახლანდელი მმართველი უფ. მიხეილ მეფისოვი, რომელიც ამ უკანასკნელ დროს აგრეთვე გამოჩენილკაცად შეიქნა, რადგან შერიფ-ბეგის ჩვენკენ მომხრობა, უეჭველია, იმას მიეწერება.

როდესაც მესამე საათის ნახევარზედ მივედი ჩვენი მასპინძლისას, თითქმის ყველა სტუმრები მოგროვილიყვნენ. შერიფ-ბეგი მდივანზედ იჯდა; იმის გვერდით იჯდა მ. მეფისოვი. მე გამაცნეს ერთთანაც და მეორესთანაც; სანამ აქ მყოფნი განაგრძობდნენ ჩემს მისვლამდინ დაწყებულ მუსაიფს, მე მქონდა თავისუფალი დრო, რომ ეს ორი პირი კარგათ დამეთვალეირებია.

შერიფ-ბეგი, როგორც თვითონ სთქვა, 45 წლის კაცია. «დიდკაცობა» იმასპირველ შეხედვაზედვე ეტყობა: გარდაშლილი შუბლი, ნათელი სახე, თეთრი კანი, ნაზი ხელები, დინჯი, დარბაისლური მიხვრა-მოხვრა და წყნარი, მშვიდობიანი ლაპარაკი.

ზორბა ტანზედ ქართული კაბა აცვია და მხრებზე დაკერებული ახალიპაგონები ამტკიცებენ, რომ ის რუსის ღენერალია. შერიფ-ბეგი წმინდა, ნამდვილ ქართულს ლაპარაკობს; მხოლოდ სიტყვებისგამოთქმაში გურულად უქცევს, იმ განსხვავებით, რომ გურულებს, როც ალაპარაკობენ, თითქო ცეცხლი ამოსდით პირიდან, ჩქარობენ, სხაპა-სხუპობენ, სიტყვებს ერთი მეორეზე მიაყრიან ასე, რომ ყური ვერ ასწრობს იმათი ლაპარაკი გაგონებას და ტვინი გაგებას. შერიფ-ბეგი კი უფრო წყნარად, უფრო აუჩქარებლად ლაპარაკობს და ისეთი ტკბილი «სიტყვა-პასუხი» და უბრალო ლაპარაკშიაცკი ისეთი თითქო ორატორული საუბარი აქვს, რომ მგონი თავის დღეში არმოგწყინდებათ იმას ყური უგდოთ. ერთი სიტყვით, როგორც ძველი დარბაისელი ქართველი თავადიშვილის ლაპარაკი გაგიგონიათ, ისე ლაპარაკობს.

ლაპარაკის დროს ძალიან ხშირად გადახედავდა ხოლმე მიხ. მეფისოვს, თითქო უნდოდა ამოეკითხნა იმის სახეზედ – მოსწონს მიხეილს რასაც მე ვამბობ, თუ არაო? საზოგადოთ ეტყობა, რომ შერიფ-ბეგს ძალიან უყვარს უფ.მეფისოვი და თანაც ამ უკანასკნელს იმაზე დიდი გავლენაც უნდა ჰქონდეს. არც ერთი და არც მეორე გასაკვირველი არ არის. სიყვარული იმიტომ არ არის გასაკვირველი, რომ ორთავეს ერთის ძიძის რძე უწოვნიათ და ეს იმათში ისეთ ნათესაობათ ითვლება, როგორც მკვიდრი ძმები არიან. უფ. მეფისოვს რომშერიფ-ბეგზე გავლენა აქვს, – ესეც ადვილად აიხსნება იმით, რომ მეფისოვი ჭკვიანი, ძალიან მოხერხებული და, როგორც ჩვენში ამბობენ, «გამოქნილი»კაცია.

საზოგადოება აჭარაზედ ლაპარაკობდა. – ქართული ხომ არ დაუვიწყნიათ იქითკენაო? – ჰკითხა ვიღამაც შერიფ-ბეგს.

– რა ბრძანებაა, ბატონო, მთელ აჭარაში სულ ქართულს ლაპარაკობენ, შინაობაში სხვა ენას ვინ ხმარობს? მამაკაცებმა კიდევ იციან თათრული, დედაკაცებს კი ქართული სიტყვა-პასუხი აქვთ.– წერა-კითხვა, ბატონო ბეგო?

– მაგაში კი სუსტობენ. ალაგ-ალაგ კიდევ იციან ზემო აჭარაში, მაგრამ სხვაგან ძვირად. მოგეხსენებათ მედრესეები (შკოლები) აქვთ და იქ მოლებიოსმალურ წერა-კითხვას ასწავლიან. უფრო დედაკაცებმა იციან ქართული კითხვა.

– ამბობენ, ბათუმს არ იძლევიან ოსმალები და ივარგებს აჭარა უბათუმით?– ჰკითხა ერთმა ჩვენთაგანმა.

– რატომ არაი, ბატონო. აჭარაი ორია, ბატონო, ერთია ზემო აჭარა; ქვეყანა მდიდარი, ყველაფერი უხვად მოდის; ხალხიც მდიდარი, მხნე, მამაცი და შრომისმოყვარე. ისეთი გლეხი ვიცი, ბატონო, რომ წელიწადში ორმოცდა ათი ფუთიერბო გაუყიდა. მეორე აჭარაია ქვემო აჭარაი; ღარიბი ქვეყანა გახლავთ, მთაკლდიანი ადგილია სულ, არაფერი მოდის, ხალხიც ისეთი ამპარტავანი და თავმომწონეა, რომ დიდი მეფე როგორ იქნება ისე! ახლა, ბატონო, ამ ზემო აჭარის ხალხს ყველაფერი შეუძლიან მოიტანოს თფილისში, ან ქუთაისში, ახალციხეს, ოზურგეთს, რაც ეჭირება, მიტკალი ვარო, თუ რკინეულობა, თუ სხვა რამ, ამ ქალაქებში იყიდის. ბათუმი მაინცა და მაინც არაფრად დააკლდება იმას. ქვემოაჭარაი მთის ხალხია, ის ბევრს არც არა რაის გაჰყიდის და არც იყიდის. ალებმიცემობაიარ იციან, ბატონო, იქ.

– მოისურვებს კი აჭარის ხალხი ჩვენსკენ გადმოსვლას-მეთქი? – ვკითხე მე.

შერიფ-ბეგი ცოტა არ იყოს შეჩერდა; მერე გარდახედა მ. მეფისოვს დასთქვა:

– რატომ არა, ბატონო; თუ ბრძანება იქნება, იგინი როგორ გაბედავენ წინააღმდეგობას?!

– ამბობენ, თქვენი წამოსვლა ეწყინათო?

– ეწყინათ კი არა, მეტი ჰქნეს; როგორც შეიტყვეს ჩემი წამოსვლა, მეორე დღესვე მოსულან სხალტას და ჩემი სახლი, კარი, ყველაფერი გარდაუწვავთ. შემიტყვეს, რომ თვალი აქეთკენ მეჭირა და ძალიან განზედ მიყურებდენ... ადრეცხრა ბათალიონი მყამდა, დერვიშ-ფაშა ყოველ კვირაი მწერდა: გეიწი, გეიწი ახალციხისკენო! რას გაჩერებულხართ ერთ ადგილასაო!

ჯერ კი ვაღორებდი (ვატყუებდი), რომ გზა მაქვს გამაგრებული, ვერ დავინძრევი აქედამ, მაგრამ, როცა რუსის ჯარი არდანუჯისკენ გაუშვი ხელუხლებლად, მაშინ კი სულ უფრო ეილო ეჭვი დერვიშ-ფაშამ. ახლა სხვა ოსტატობა ვიხმარე: ჩხუბი ავტეხე ქვემო და ზემო აჭარას შუა. წაუკიდე ისინი და ოთხი ბათალიონიიმათ დასამშვიდებლათ გავგზავნე; დამრჩა ხუთი

ბათალიონი, კიდევ ორი სხვაგან გავფანტე და დამრჩა სამი ბათალიონი. ახლა კი მივწერე დერვიშფაშას, რომ ამ სამი ბათალიონით წინ ვერ გავიწევი, ისევ აქ გავმაგრდები-თქვა და ვიყავი. მაგრამ ბოლოს მაინც ეჭვი ჰქონდათ, კაცები მიდიოდნენ, ჩამასმინეს: იმას რუსისაკენ უჭირავს თვალიო და მეტი არ შემეძლო, ცოლ-შვილი არტანში გავგზავნე და მე ახალციხეს გამოვიპარე.

– ახლა სულ ახალციხეში უნდა იცხოვროთ, ბატონო ბეგო?

– მაგი ვინ იცის, ბატონო, საქმეზე ჰკიდია; საცა მეტყვიან, იქ უნდა წავიდე. ჩვენი სახლობა უბედურია: ამ სამოც წელიწადში სამჯერ აოხრებულა ჩვენი ოჯახი: ბაბუაჩემი სულთან მაჰმედმა მოიხმო სტამბოლში, მოჭრა თავი და რაც გააჩნდა, სუყველაფერი ფაშებმა წაიღეს. მამაჩემი იყო და ისიც აიკლეს; მესულ ხელახლად დავდგი ოჯახი, გავიშენე სახლი, მაგრამ ხომ ჰხედავთ, მეც რაბედი მქონია: ყველაფერი მივატოვე, რაც გამაჩნდა, სახლი, კარი და წამოვედი... როდესაც თავის ბედზე დაიწყო ლაპარაკი, როგორღაც დაღონდა და ჩაფიქრდა. ყველანი დაჩუმდნენ, მაგრამ მასპინძელმა გამოგვიხსნა ამ მძიმე მდგომარეობიდან:

– მობრძანდით, ბატონებო, სადილი მიირთვით! ყველანი ავდექით, შერიფ ბეგის წინამძღოლობით პურის საჭმელ ოთახში შეველით და სუფრა ზედ დავსხედით. ჩვეულებრივად სადღეგრძელოები გეახელით. ყველა იქ მყოფი სტუმრისა და მასპინძლის სადღეგრძელო რომ დავლიეთ, მასპინძელმა აიღოსტაქანი ხელში და სთქვა:

– ესეც ჩვენი მოძმე აჭარლების სადღეგრძელო იყოს! – ამ სიტყვებისგაგონებაზე მე შევატყე, რომ შერიფ-ბეგს სახე გაუნათლდა, სიამოვნების ღიმილი მოერია:

– კაი იქნება, ბატონებო, რომ აჭარლებიც ქართველებთან იყვნენ შემოერთებული. მაგრამ თუ იგი არ მოხდა, საცაი უნდა იყვნენ, ვინატროთ, ბედნიერად იყვნენ. განათლებაი ეჭირება, ბატონო, იმათ. ამდენი ახალგაზრდაი კაცები ხართ, განათლებულები, წადით, გაიცანით, ზოგი აქ მოიყვანეთ, სკოლა გამართეთ, ასწავლეთ და ასე უნდა... აბა, რა ძმა ხართ, თუ ისე აბდლურად დატოვოთ?!

ეს იყო შერიფ-ბეგის უკანასკნელი და კარგი სიტყვებიც. შემდეგ სუფრიდამ ავდექით, ყავა დავლიეთ ზალაში და კიდევ გამოვეთხოვეთ მასპინძელს. აქედამ შერიფ-ბეგი შევიდა უფ. სტ. მელიქიშვილის სტამბაში და დაათვალიერა. სტამბიდან ის წავიდა უფ. ჩარკვიანის ახლად

გახსნილს ქართულ წიგნების მაღაზიაში, იყიდა იქ ოცი ეგზემპლარი ქართული ანბანი, თითო ეგზემპლარი ყველა ქართული წიგნებისა, რაც კი იპოვებოდა ამ მაღაზიაში და შემდეგ შინ დაბრუნდა.

მეორე დღეს შერიფ-ბეგი და მიხ. მეფისოვი ქუთაისში უნდა წასულიყვნენ, სადაც ამათ უცდიდა თ. გრ. გურიელი.

დაიბეჭდა გაზეთ «დროებაში», 1878 წ., №126, ხელმოწერით ს.მ.